

ÎNSUȘIRILE „BISERICII CATHOLICE”, LA SFÂNTUL IGNATIE AL ANTIOHIEI

Diac. prof. dr. RĂZVAN-EMANUEL FIBIȘAN
Colegiul Național Pedagogic „Carmen Sylva” din Timișoara

Sinteză biografică

Tradiția Bisericii a păstrat puține informații despre viața Sfântului martir Ignatie, episcopul Bisericii din provincia Antiohiei. Importanța acestui oraș, ca un centru al creștinismului apostolic, nu poate fi trecută cu vederea, mai ales pentru faptul că formarea Bisericii din Antiohia constituie a treia etapă, după Ierusalim și Samaria, în dezvoltarea și răspândirea creștinismului primar. Aici, au predicat, pe lângă mulți alții, și Sfinții Apostoli Pavel, Barnaba (Fapte 13, 2-3; 15, 35-41; 18, 22) și Petru (Galateni 2, 11). Existența și învățătura Sfântului Ignatie și a altor părinți apostolici constituie o mărturie importantă a modului în care propovăduiau Apostolii, dar și a vieții Bisericii primare. Epistolele sale, fiind adresate unor Biserici întemeiate de apostoli, reflectă tradiția apostolică, așa cum s-a conservat în marea cetate a Antiohiei.

Din scrierile Sfântului Ignatie, numit și Teoforul¹, se observă că a fost un mărturisitor al lui Hristos până la suflarea cea de pe urmă, știut fiind că a sfârșit la Roma, ca hrană oferită leilor sloboziți asupra lui². Deși scrierile sale nu oferă indicii asupra circumstanțelor și motivelor juridice referitoare la condamnarea sa³, totuși cercetătorii vieții Sfântului Ignatie, spun că, pe fondul pretențiilor aberante ale grupărilor și conflictelor din Biserica Antiohiei, martirul lui Ignatie a fost de a

¹ Acest termen a fost interpretat în două moduri: 1. „cel care a fost purtat de Dumnezeu”; 2. „cel care poartă pe Dumnezeu”. Potrivit primului sens, Sfântul Simeon Metafrastul spune că Ignatie ar fi fost pruncuș pe care l-ar fi luat Hristos în brațe, atunci când le-a spus ucenicilor Lui: „de nu veți fi precum copiii, nu veți intra în Împărăția Cerurilor” (Matei 18, 3), M. L'Abbé Freppel, *Les Pères Apostoliques et leur époque, Cours d'éloquence sacrée*, troisième édition, Paris, 1870, p. 321. Al doilea înțeles al apelativului „teofor” se referă și la faptul că Sfântul Ignatie, potrivit mărturisirilor sale, dar și a împăratului Traian, a purtat în inima sa pe Hristos Dumnezeu-Om până la suflarea cea de pe urmă, Pr. Dr. Dumitru Fecioru, *Introducere, în Scrierea Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 175. A se vedea și *Cyclopedia of Biblical, Theological and Ecclesiastical Literature*, prepared by John M'Clintock and James Strong, Vol. IV, New York, 1882, p. 490.

² Michael Prokurat, Alexander Golitzin, Michael D. Peterson, *Historical Dictionary of the Orthodox Church*, Scarecrow Press, Inc. Lanham, London, 1996, p. 168; A. Cleveland Coxe, *Introductory note to the Epistle of Ignatius to the Ephesians*, în *Ante-Nicene Fathers*, Vol. I, *The Apostolic Fathers, Justin Martyr, Irenaeus*, edited by Alexander Roberts and James Donaldson, Hendrickson Publishers, 1995.

³ Etienne Decreet, „Circonstances et interprétations du voyage d'Ignace d'Antioche”, dans *Revue des Sciences Religieuses*, LXXXII (2008), no. 3, pp. 389-399.

dovedi, dincolo de orice îndoială, dreptatea cauzei lui⁴. Acesta fiind motivul pentru care respinge orice efort al Bisericii din Roma de a-l salva⁵.

Referitor la scrierile sale, se cunoaște, în unanimitate, că acest părinte apostolic prezintă un interes doctrinar foarte mare și pentru faptul că a meditat îndelung la tainele centrale ale credinței creștine⁶. Este îndeobște cunoscut ca fiind unul dintre primii scriitori creștini care introduce în terminologia creștină cuvinte cu însemnătate nouă, ce vor fi acceptate de întreaga creștinătate. În acest sens, el vorbește în scrierile sale de „creștinism”⁷, pentru a arăta noua situație creată în lume prin propovăduirea și învățătura făcută de către Însuși Fiul lui Dumnezeu⁸. Tot el este primul scriitor creștin care folosește termenul de „Biserică catholică”⁹, pentru a arăta atât unitatea de doctrină a Bisericii în opoziție cu tagmele eretice, cât și universalitatea ei¹⁰.

⁴ Pentru o înțelegere mai detaliată a martiriului în creștinismul primului secol, a se vedea Henri de Genouillac, *Eglise chrétienne au temps de Saint Ignace d'Antioche*, Paris, 1907, pp. 59-64.

⁵ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Romani*, II-VIII, traducere, note și indici de Preot dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 210-21; Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Early Christian Greek and Latin Literature*, translated by Matthew J. O'Connell, Hendrickson Publishers, 2005, p. 106.

⁶ F. L. Cross, *The Early Christian Fathers*, Gerald Duckworth & OO. LTD., London, 1960, p. 18.

⁷ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Magnezieni*, X, 1, p. 201: „fiind ucenici ai Lui, să învățăm a trăi potrivit creștinismului”; X, 3: „Este o nebunie să vorbești de Hristos și să trăiești ca iudeii. Că nu creștinismul a crezut în iudaism, ci iudaismul în creștinism, în care s-a adunat toată limba care a crezut în Dumnezeu”. *Epistola către Romani*, III, 4, p. 210: „când creștinismul e urât de lume, nu-i o faptă de înduplecare, ci de măreție”; *Filadelfieni*, VI, 1, p. 216: „dacă cineva predică iudaismul, să nu-l ascultați! Că este mai bine să ascultați creștinismul de la un bărbat tăiat împrejur, decât să ascultați iudaismul de la un netăiat împrejur”. În *Atihia* s-au numit pentru întâia oară ucenicii lui Hristos *creștini* (*Fapte* XI, 26) și tot un antiohian folosește întâia oară, pentru religia creștină, cuvântul *creștinism*.

⁸ Henri de Genouillac, *Eglise chrétienne au temps de Saint Ignace d'Antioche*, Paris, 1907, p. 76.

⁹ Idem, *Epistola către Smirneni* VIII, 2, p. 222: „unde se vede episcopul, acolo să fie și mulțimea credincioșilor, după cum unde este Iisus Hristos, acolo este și Biserica universală...”. De precizat faptul că acest termen, încă din perioada post-apostolică, desemna o însușire fundamentală a Bisericii întemeiată de Hristos. În Răsărit, termenul *καθολικη* nu era folosit ca substantiv, ci era un adjectiv, care desemna atributul fundamental și unic al Bisericii creștine; vezi Vasile Krivoșeion, *Biserica sobornicească. Texte ecclesiologice*, traducere din limba rusă de Nicolae Crețu, Editura Sophia, București, p. 117. Pentru mai multe detalii referitoare la semnificația termenului *καθολικός*, din timpurile apostolice până în Evul Mediu, a se vedea G. W. H. Lampe, *A Patristik Greek Lexicon*, Oxford, 1961, pp. 690-691; Și lucrarea de doctorat a lui Andrzej Choromanski, *L'Eglise comme communion - vers une ecclesiologie commune a l'age de l'oecumenisme*, Fribourg, 2004, pp. 435-444.

¹⁰ În timpul controverselor dogmatice care au urmat păcii constantiniene, termenii grecești *catholicos* și *orthodoxos*, au servit pentru a desemna pe cei care dețineau doctrina adevărată. Biserica *catholică* reflectă plinătatea, universalitatea și, de asemenea, natura comună a mesajului evanghelic, Cf. Jhon Meyendorff, *Foreword, The Orthodox Church. Its past and its role in the world today*, Fourth Revised Edition, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY, 1996, IX.

Eccleziologia în viziunea Sfântului Ignatie

Încă din Biserica primară, învățătura despre Biserică, ca reprezentare a prototipului Treimic de comuniune agapică¹¹, a preocupat pe creștini, mai ales pentru faptul că Biserica reprezenta taina mântuirii lor¹². Se cunoștea, într-un fel că, viața Bisericii este viața intratrinitară coborâtă și întrupată în lume. Ea este modul de viață ce reflectă neconținut la viața Persoanelor Treimice, viață care ne adună pe toți sub acoperișul ei cel unul, sfânt, sobornicesc și apostolesc. Fără echivoc, viața în Biserică este un nou „mode d’existence”, în care persoanele experiază ontologia comuniunii, originară din modul de existență treimic¹³. În acest sens, Sfântul Maxim Mărturisitorul (sec. VII) spune că Biserica este chip și icoană a lui Dumnezeu „ca una ce înfăptuiește aceeași unire ca Dumnezeu între cei credincioși, chiar dacă cei unificați în ea prin credință sunt deosebiți după însușirile lor și sunt din diferite locuri și de diferite feluri. Este aceeași unire pe care o înfăptuiește și Dumnezeu însuși în chip neamestecat între ființele lucrurilor, îndulcind și aducând la identitate deosebirea dintre ele prin raportarea lor la El și prin unirea cu El”¹⁴. Astfel, ceea ce există veșnic prin fire în relațiile celor Trei Persoane se dă prin har în viața oamenilor.

Creștinii conștientizau că Biserica este „centrul liturgic al creației sau locul central unde se săvârșește și de unde se răspândește peste întreaga creație puterea mântuitoare a lui Hristos prin Duhul Sfânt sau prin energiile Sale necreate, și prin aceasta se promovează înaintarea ei spre unitatea cât mai deplină” imprimată de unitatea treimică¹⁵. Biserica întemeiată de Hristos nu este o instituție istorică, ci, în ființa ei, este umanitatea transfigurată de Hristos, prin opera de mântuire, și sălășluită în inimile tuturor oamenilor¹⁶, prin Duhul Sfânt. Astfel, încă din primele timpuri, Biserica, prin cuvintele Întemeietorului ei adresate Apostolilor (și prin ei

¹¹ Vezi, în acest sens, înțelesul prim al termenului de „*ekklesia*”, ca strădanie de realizare, prin coexistență, a unui mod de viață, în dragoste, nedegradant și nelimitat, la Christos Yannaras, *Contra religiei*, traducere din limba greacă de Tudor Dinu, Editura Anastasia, 2011, pp. 40-49.

¹² Cf. Henri de Genouillac, *Eglise chrétienne au temps de Saint Ignace d’Antioche*, pp. 94-105.

¹³ Pr. D. Stăniloae, „Relațiile Treimice și viața Bisericii”, în *Ortodoxia*, nr. 4, 1964, pp. 503-525. În termeni moderni, este vorba de acel *realism liturgic*, care vede în simbol nu doar o valoare descriptiv istorică – care unește două realități din sfere diferite, ci și o valoare revelatorie, epifanică – care îl unește pe om cu Dumnezeu, făcându-l, totodată, să participe la viața intratreimică. În această ordine de idei, Biserica a fost considerată ca fiind „cerul pe pământ”, devenind spațiul eshatologic al noii Împărății. De menționat este faptul că prin acest aspect eshatologic nu se anulează temporalitatea și spațiul lumii actuale, ci se afirmă prezența lui Dumnezeu și a Împărăției Sale în lume - Pr. Cornel Toma, „Lex orandi, lex est credendi sau unitatea dintre dogmă, spiritualitate și cultul Bisericii”, în Alexander Schmemmann, *Introducere în Teologia Liturgică*, traducere de Ierom. Vasile Bârză, Editura Sophia, București, 2002, pp. 27-30.

¹⁴ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, I, introducere, traducere și note de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 15.

¹⁵ Pr. D. Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 45.

¹⁶ Pr. Prof. Ion Bria, *Introducere în ecclesiologia ortodoxă*, în S.T. XXVIII, 1976, nr.7-10, p. 699.

episcopilor și tuturor mărturisitorilor lui Hristos): „Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginile pământului” (Fapte 1, 8) a conștientizat, caracterul ei ecumenic.

Și ierarhul antiohian acordă o importanță deosebită eclesiologiei¹⁷, arătând că Biserica nu a fost întemeiată de un om sau de vreun arhanghel, ci de Însuși Iisus, Dumnezeu-Om, Care „este din neamul lui David după trup, dar Fiu al lui Dumnezeu după voința și puterea lui Dumnezeu”¹⁸, și, Care cu adevărat S-a înomenit, jertfindu-se până la moarte pentru neamul omenesc, și înviind „în văzul celor cerești, al celor pământești și al celor dedesupt”¹⁹, tocmai ca făptura umană să nu fie limitată și amenințată de scindare, și în final, de moarte, ci pentru ca să se sfințească. El îi îndeamnă, în același timp, pe creștini să fugă de tot ceea ce este contrar Evangheliei²⁰ și să țină unitatea învățaturii Bisericii celei una, „rămânând strâns uniți” în adevăr, deoarece „Dumnezeu a făgăduit unire, iar unirea este El”²¹.

Scrierile ierarhului martir, referitoare la *Biserica catholică*, au contribuit la Sinodul al II-lea ecumenic ținut la Constantinopol în anul 381, la fixarea însușirilor Bisericii, într-o formulare extrem de simplă, dar cu o însemnătate foarte bogată și importantă²²: „Credem într-o-una, sfântă, catholică și apostolică Biserică”²³.

Înainte de a trece la caracteristicile mai importante ale Bisericii, mai trebuie menționat faptul că, pentru creștinii primelor secole, toți membri Bisericii erau numiți sfinți, datorită apartenenței lor la Dumnezeu²⁴. Nu exista vreo distincție între sfinții proslăviți și membrii Bisericii, deoarece sfințenia aparținea Bisericii, iar creștinii se considerau urmașii poporului sfânt. Numai cu primii martiri apare și o cinstire aparte, care se baza nu pe o poziție dintre sfințenie și nesfințenie, ci pe

¹⁷ Thomas Monahan, *The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch*, School of Theology, *Seminary Graduate Papers/Theses*, 1966; John S. Romanides, *The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch*, http://www.romanity.org/htm/rom.11.en.the_ecclesiology_of_st._ignatius_of_antioch.01.htm, accesat în 11.02.2013.

¹⁸ Sf. Ignatie, *Epistola către Smirneni*, I, 1; p. 219; Efesenii, XV, 3, XVIII, 2, pp. 194, 196.

¹⁹ Sf. Ignatie, *Epistola către Tralieni*, IX, 1, p. 207; *Epistola către Smirneni*, I, 1, p. 219. Sfântul Ignatie combate, adeseori, erezia docheților (care negau realitatea trupului lui Hristos, spunând că moartea Lui este în aparență), subliniind că Hristos, prin natura Sa dumnezeiască, este nevăzut, mai presus de timp, atemporal, dar se face văzut și devine capabil de suferință prin nașterea Sa umană în timp, *Epistola către Policarp*, III, 1, p. 226. Totodată, afirmă viguros realitatea trupului lui Hristos, dar și a suferinței și a morții Lui (Smirneni I; Tralieni IX, 1-2). Prin faptul că Hristos este mai presus de timp înseamnă că El nu poate fi primul sau cel mai mare spirit creat, așa cum va afirma Arie mai târziu. Așadar, Ignatie învață, cu două sute de ani înainte de primul Sinod Ecumenic de la Niceea, că Hristos este veșnic, mai presus de timp și deasupra creației, fiind Dumnezeu adevărat.

²⁰ Sf. Ignatie, *Epistola către Tralieni*, VI, 1; VII, 1; XI, 1, pp. 206-207.

²¹ Sf. Ignatie, *Epistola către Tralieni*, XI, 2; XII, 2, p. 207.

²² Jhon Meyendorff, *Foreword, The Orthodox Church. Its past and its role in the world today*, p. IX.

²³ „Πιστεύομεν εις μίαν, αγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν”, *Expunerea de credință a celor 150 de Părinți de la Sinodul al II-lea Ecumenic*, în Pr. Sorin Șelaru (coord.), *Hotărârile dogmatice ale celor șapte Sinoade Ecumenice*, Editura Basilica, București, 2018, pp. 90-91.

²⁴ M. A. Costa de Beauregard, Père Ion Bria, Théologue de Foucauld, *L'Orthodoxie. Hier-demain*, Éditions Buchet/Chastel, Paris, 1979, pp. 216-217; A se vedea interesanta carte a lui Hippolyte Delehaye, *Sanctus. Essai sur le culte des Saints dans l'Antiquité*, Bruxelles, Société des Bollandistes, 1927.

credința Bisericii că Hristos S-a revelat în martiri într-un mod deosebit. Cultul sfinților era un cult eshatologic, deoarece prin moartea martirului se arăta puterea dată lui de către Biserică. Martirul manifesta realitatea Bisericii²⁵.

Apostolicitatea, temelia ultimei temelii

În creștinism, Hristos este temelia și izvorul ultim al Bisericii, iar apostolii și urmașii lor relevă acest izvor ca martori direcți, prin credința și slujirea lor. Ei au fost oamenii cărora Hristos S-a făcut cunoscut așa cum a fost, ca Dumnezeu întrupat, răstignit, înviat și înălțat pentru oferirea vieții și fericirii veșnice neamului omenesc. Pe credința, mărturia și vorbirea Apostolilor despre Hristos s-a întemeiat și se prelungește Biserica în istorie²⁶.

Certitudinile apostolilor referitoare la dumnezeirea lui Hristos sunt transmise tuturor generațiilor succesive de creștini, așa încât ei sunt numiți „stâlpii Bisericii” (Galateni II, 9), iar Hristos cel care susține totul, „temelia Bisericii” (I Corinteni III, 11). Prin atributul apostolicității, Biserica nu poate fi percepută ca un exponat de muzeu, ca ceva antic, demodat, nemaifiind capabilă să dea răspunsuri adecvate societății actuale. Din potrivă, dimensiunea apostolicității Bisericii constituie un garant al adevărului de credință: „Biserica este apostolică, întrucât prin Apostoli cunoaște ea pe Hristos în mod deplin și autentic și de la ei a moștenit credința în El și certitudinea învierii Lui”²⁷. Observăm că, Sfântul Ignatie al Antiohiei (deci, încă din sec. I) îi îndeamnă pe creștini să fie plini de credință în cuvântul Apostolilor și să le fie următori²⁸, întrucât ei au văzut și au înțeles că Hristos nu este un duh fără de trup, ci este o Persoană reală, Care a pătimat pentru mântuirea oamenilor²⁹. Astfel, apostolicitatea primește o importanță deosebită, fiind temelia ultimei temelii - „Hristos - piatra cea din capul unghiului” (Efeseni II, 20). Și mai târziu, în timpul sinoadele ecumenice, episcopii sinodali exclamau: „Așa au învățat Apostolii și părinții!”³⁰ La fel se găsește și în scrierile Părinților Bisericii, întrucât aceștia întăreau cuvântul lor cu referirea continuă la învățătura Apostolilor.

Aceste aspecte pun în evidență importanța capitală pe care o are apostolicitatea pentru existența Bisericii celei adevărate. „Hristos îi unește pe

²⁵ Alexander Schmemmann, *Introducere în Teologia Liturgică*, pp. 256-259; A se vedea semnificația cuvintelor „sfânt” și „martir” în M. A. Costa de Beauregard, Père Ion Bria, Théologue de Foucauld, *L'Orthodoxie. Hier-demain*, pp. 215-219.

²⁶ Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, ediția a III-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 301; Pr. Prof. dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 278.

²⁷ Pr. D. Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, p. 303.

²⁸ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Antiohieni*, VII, 1, în Diac. Ioan Ică jr., *Canonul Ortodoxiei, Canonul apostolic al primelor secole*, vol. I, Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 463.

²⁹ Sf. Ignatie, *Epistola către Smirneni* III, 2-3, p. 220.

³⁰ Vezi, în acest sens, Canonul 1 al Sinodului II Ecumenic, Canonul 1 al Sinodului IV Ecumenic sau Canonul 1 al Sinodului Trulan.

Apostoli prin credința și învățătura lor despre El în temelia unitară a Persoanei Lui, profund imprimată în ființa lor, pe care se zidește Biserica până la sfârșitul veacurilor, ca o clădire spirituală unitară care rămâne mereu aceeași”.³¹ Așadar, din scrierile episcopului antiohian reiese faptul că Biserica este apostolică prin unitatea credinței, prin învățătura adevărată și prin transmiterea harului sfinților care leagă generațiile între ele. Biserica devine infailibilă dacă trăiește universalitatea și plinătatea adevărului lăsat de Apostoli; apostolicitatea nefiind altceva decât „alcătuirea trupului bisericesc prin intermediul lucrărilor Mântuitorului, acest trup fiind unul, sfânt și universal”³².

Unitatea Bisericii, extensiune a unității lui Dumnezeu

Încă din primii ani ai creștinismului, unitatea a constituit elementul esențial al vieții Bisericii datorită importanței sale capitale.³³ Sfântul Evanghelist Luca spune: „iar toți cei ce credeau erau laolaltă (epi to auto) și aveau toate de obște” (Fapte 2, 44). La rândul său, Sfântul Apostol Pavel, vorbind despre cei adunați laolaltă, spune: „Că o pâine, un trup suntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pâine” (I Corinteni 10, 17). Așadar, pentru creștinii din acea perioadă, cuvântul „Biserică” însemna, înainte de toate, unirea credincioșilor în sinaxa euharistică³⁴. Cu alte cuvinte, Biserica era identificată cu adunarea euharistică, în jurul sacerdotului. Părintele Alexander Schmemmann³⁵ relevă foarte concis faptul că: „în centrul credinței și conștiinței comunității creștine primare a fost experiența Bisericii ca realitate a Templului viu, actualizat în adunarea euharistică”. O schimbare în înțelegerea semnificației Bisericii, ca adunare, a survenit odată cu convertirea împăratului Constantin, când s-a trecut la o altă semnificație independentă, și anume la aceea de locaș sfânt sau de sanctuar.

Identificarea aceasta nu era valabilă dacă nu ar fi existat o profundă legătură între Euharistie și Biserica ca adunare din primele secole privind unitatea³⁶.

³¹ Pr. D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, p. 275; Pr. D. Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, p. 303.

³² Nikos Matzoukas, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, Vol. II, trad. de Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, 2006, p. 326.

³³ Luz Ulrich, *Unity of the Church in the Pauline Times*, în *Sacra Scripta*, nr. 2, 2004, pp. 53-71; Stelian Tofană, „The dimension of Being Unity of the Church in New Testament Terminology”, în *Sacra Scripta*, nr. 2, 2004, pp. 167-180.

³⁴ Vezi în detaliu studiul referitor la legătura dintre Euharistie și semnificația inițială a termenului „Biserică”: Ioannis Zizioulas, *Euharistie, Episcop, Biserică*, traducere de Pr. Dr. Ioan Valentin Istrati și Geanina Chiriac, Editura Basilica, București, 2009, pp. 47-57; Andrzej Choromanski, *L'Eglise comme communion - vers une ecclesologie commune à l'âge de l'oecumenisme*, pp. 435-436.

³⁵ Alexander Schmemmann, *Introducere în Teologia Liturgică*, traducere de Ierom. Vasile Bâzu, Editura Sophia, București, 2002, pp. 170-172.

³⁶ De menționat este faptul că în perioada apostolică și post-apostolică toți creștinii participau în mod activ la frângerea pâinii (Sf. Euharistie). După generalizarea creștinismului în secolul IV, triumful exterior și cantitativ al încreștinării superficiale a maselor a fost dublat de falimentul în plan duhovnicesc; Euharistia se va clericaliza și va fi redusă la valoarea de simbol. Mai exact,

Euharistia a fost privită dintotdeauna ca fiind „ospățul unității”³⁷, care adună comunitățile răspândite în întreaga lume într-o Împărăție a lui Dumnezeu. De exemplu, Didahia (sfârșitul sec. I - începutul sec. Al II-lea), vorbind despre Euharistie, surprinde foarte bine această legătură: „După cum această pâine frântă era împrăștiată pe munți și fiind adunată a ajuns una, tot așa să se adune Biserica Ta de la marginile lumii în Împărăția Ta ... Adu-Ți aminte, Doamne, de Biserica Ta, ca s-o izbăvești de tot răul și s-o desăvârșești în dragostea Ta și adună din cele patru vânturi această Biserică sfințită în Împărăția Ta, pe care ai pregătit-o”³⁸. Dar, un aspect fundamental este acela că unitatea eclezială a fost și este dată de Hristos și în Hristos (I Corinteni I, 13)³⁹.

Ideea unității Bisericii a ocupat un loc central în gândirea creștinilor din veacurile primare. De exemplu, pentru Sfântul Ignatie Teoforul, care se descria ca fiind „un om rânduit spre unire”⁴⁰, un singur cuvânt - arată P. Th. Camelot - ar fi putut rezuma întreaga sa gândire: unitate⁴¹. Pentru el, Euharistia era percepută ca fiind taina unirii, centrul vieții Bisericii⁴², el îndemnând, în acest sens, pe creștini să caute și să participe „la o singură Euharistie; că unul este Trupul Domnului nostru

„Euharistia originilor, centrată în jurul vestirii și predicării Cuvântului, al rugăciunii euharistice și împărtășirii comunitare, a fost înfășurată într-o anvelopă rituală tot mai complexă”, Diac. Ioan Ică jr., *Comentariul liturgic bizantin - contestarea și reabilitarea unui gen teologic, în De la Dionisie Areopagitul la Simeon al Tesalonicului. Integrala comentariilor liturgice bizantine*, Editura Deisis, Sibiu, 2011, pp. 56-57.

³⁷ Karl Christian Felmy, *De la Cina de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe, Un comentariu istoric*, traducere de Pr. Prof. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004, p. 18.

³⁸ *Didahia* sau *Învățătura celor doisprezece Apostoli*, IX-X, în *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 31-32.

³⁹ Excluzând acest aspect și urmând linia teologică a lui Afanasiev, unii dintre teologii moderni (Schmemmann) au dezvoltat o teorie așa zisă a euharistocentrismului ecezial și cultic, în sensul că considerau Euharistia, Biserica și pe Hristos ca fiind identice. În același timp, considerau Euharistia ca fiind unica formă a prezenței lui Hristos în Biserică. Fără îndoială că Euharistia are un rol fundamental în realizarea Bisericii, dar în Biserica apostolică existau și alte elemente constitutive: doctrina (învățătura), acțiunea social-filantropică a Bisericii. Mergând în profunzime, chiar viața sacramentală a Bisericii începe cu Botezul, care e încorporarea în trupul tainic al lui Hristos. Așadar, Hristos este centrul de identitate a Bisericii. Tainele, doctrina, spiritualitatea, cultul și întreaga sferă de activitate a Bisericii au ca și centru pe Hristos. În constituția ontologică a Bisericii, Hristos este atât trupul Bisericii, prin unirea sacramentală în Botez și euharistie, cât și Capul Bisericii, fiind într-un mod deasupra Bisericii. El este atât prin Euharistie, cât și prin alte moduri în Biserică, dar în același timp El transcede Biserica ca Persoană divino-umană, Cf. Pr. Cornel Toma, „Lex orandi, lex est credendi sau unitatea dintre dogmă, spiritualitate și cultul Bisericii”, pp. 32-34; Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, „Modurile prezenței personale a lui Iisus Hristos și a împărtășirii de El în Sfânta Liturghie și Spiritualitatea Ortodoxă”, în *Persoană și comuniune. Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Sibiu, 1993, pp. 335- 358.

⁴⁰ Sf. Ignatie, *Epistola către Filadelfieni*, VIII, 1, p. 217

⁴¹ P. Th. Camelot, „Introduction” la Ignace d'Antioche et Polycarpe de Smyrne, *Lettres. Martyre de Polycarpe*, Edition du Cerf, Paris, 1958, p. 21.

⁴² Sf. Ignatie, *Epistola către Efeseni*, XIII, 1, p. 193: „sărguiți-vă, dar, să vă adunați mai des pentru Euharistia lui Dumnezeu și spre slava Lui. Când vă adunați des, sunt nimicite puterile satanei, iar prin unirea credinței voastre se risipește prăpădul lui”.

Iisus Hristos și unul este potirul spre unirea cu sângele Lui...”⁴³. Observăm cum odată cu creștinismul este prezentă și conștiința relației a „celor mulți”, chemați spre a forma „Un Trup” (Ioan 6, 56; Efeseni 4, 4). Este lesne de observat că, adunarea euharistică constituie un eveniment eclezial unificator, adunându-ne pe toți *epi to auto*, pentru a intra într-o relație de comuniune aprofundată cu Hristos și cu mădularele adunării respective, făcându-ne, în același timp, să pregustăm împărăția eshatologică, revelată de adunarea euharistică.

Hristos, fiind Dumnezeu și Om adevărat, este Cel Care coboară în Biserică și se face Cap al ei; din El curgând viața duhovnicească care ne adună, pe toți, într-o unitate ființială, ontologică: „Că unul este Dumnezeu, Care S-a arătat prin Iisus Hristos, Fiul Lui, Care este Cuvântul Lui ieșit din tăcere, Care în toate a bineplăcut Celui ce L-a trimis”⁴⁴. Divino-umanitatea este categoria neschimbabilă a eclesialității catholice (ortodoxe)⁴⁵. Astfel, unitatea Bisericii are caracter ontologic, venind de sus. Concludente sunt în acest sens cuvintele părintelui rus G. Florovsky: „Teologia Bisericii nu este altceva decât un capitol, și încă unul dintre cele principale, ale hristologiei.(...) Taina Bisericii este proclamată în Noul Testament doar în cadrul hristologiei”⁴⁶. Astfel, Biserica este Hristos întreg care s-a coborât din ceruri pentru a ne ridica la unirea cu Sfânta Treime.

În urma cercetării scrierilor Sfântului Ignatie, mitropolitul Zizioulas afirmă că „în dumnezeiasca Euharistie, Biserica s-a manifestat în timp și spațiu ca Trup al lui Hristos, dar și ca o unitate canonică. Astfel, unitatea dumnezeieștii euharistii a devenit izvorul unității Bisericii în Trupul lui Hristos, dar și a unității sale în episcop”⁴⁷. De asemenea, arată cum „Episcopul fiind conducătorul adunării euharistice, ocupând „tronul lui Dumnezeu” în altar, a trecut la treapta celui care

⁴³ Sf. Ignatie, *Epistola către Filadelfieni*, IV, 1, p. 215. Și la alți Sfinți Părinți se poate observa că chipul unității Bisericii este unitatea lui Dumnezeu: „Căci dacă toți ne împărtășim dintr-o pâine, toți alcătuim un trup. Pentru că nu se poate împărți Hristos. De aceea e numită Biserica și Trup al lui Hristos, iar noi mădulări din parte, după cugetarea lui Pavel (Efeseni V, 30). Căci uniți fiind toți în Hristos prin Sfântul Trup, întrucât L-am luat pe Cel Unul și neîmpărțit în trupurile noastre, suntem mădulări proprii Lui mai mult decât nouă înșine... Iar dacă suntem uniți întreolaltă în Hristos, și nu numai întreolaltă, ci și cu El, Cel ce se află în noi prin Trupul Său, cum nu e limpede că suntem toți una și întreolaltă și în Hristos? Căci Hristos este legătura unității fiind același și Dumnezeu și Om”, Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, apud. Pr. D. Stăniloae, „Sinteză eclesiologică”, în *Studii Teologice*, nr. 5-6, 1955, p. 269.

⁴⁴ Sf. Ignatie, *Epistola către Magnezieni*, VIII, 2, p. 201.

⁴⁵ Sf. Iustin Popovici, *Abisurile gândirii și simțirii umane. Studii teologice*, traducere din limba neolenă de Pr. Dr. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, Editura Sophia/Metafrază, București, 2013, p. 133.

⁴⁶ Pr. Georges Florovsky, *Le corps du Christ vivant, Une interprétation orthodoxe de l'Eglise în La sainte Eglise Universelle: Confrontation oecuménique*. Neuchatel / Paris: Dalachaux et Niestlé 1948, p. 12.

⁴⁷ Ioannis Zizioulas, *Euharistie, Episcop, Biserică*, p. 82. În comparație cu mitropolitul Ioan Zizioulas, care tinde să limiteze funcțiunea episcopului doar la săvârșirea Euharistiei, Părintele Dumitru Stăniloae vorbește și de alte slujiri importante ale episcopului: predicarea adevărului mântuitor, supravegherea credincioșilor (de aici și numele de episcopos), care, toate, culminează în săvârșirea Euharistiei. Dar Euharistia este legată indisolubil de păstrarea adevărului revelat, Pr. D. Stăniloae, „Biserica universală și sobornicească”, în *Ortodoxia*, Anul XVIII, nr. 2, 1966, p. 169.

stătea „în locul lui Dumnezeu”. Astfel, unitatea Bisericii în Euharistie a devenit, în mod automat, și o unitate în episcop”⁴⁸. Scrisoarea către Smirneni a Sfântului Ignatie Teoforul spune că „unde se vede episcopul, acolo să fie și mulțimea credincioșilor, după cum unde este Iisus Hristos, acolo este și Biserica universală”⁴⁹. Se observă că unitatea Bisericii este concentrată în adunarea euharistică, prezidată de episcop: „adunați-vă cu toții ca într-un templu”⁵⁰ al lui Dumnezeu, ca la un altar, în jurul unuia Iisus Hristos, Care a ieșit de la Unul Tatăl, Care este Unul și I-a Tatăl S-a întors”⁵¹. Principala preocupare a episcopului antiohian era unitatea în interiorul Bisericii în jurul episcopului, a cărui supremație fondează pe modelul teologic patern. Funcția episcopului este de a reprezenta pe Tatăl, ca să fie sursa și centrul unic al unității Bisericii, după cum Tatăl este sursa unică a Dumnezeirii⁵². Astfel, după cum există un singur Dumnezeu, tot așa există

⁴⁸ Ioannis Zizioulas, *Euharistie, Episcop, Biserică*, pp. 80-83. De subliniat faptul că unitatea Bisericii nu este un sistem de legi care administrează o instituție teritorială, ci este o taină divino-umană cunoscută în Duhul, care alcătuiește întreaga Biserică. Este o realitate din afara lumii, deși se găsește în lume, care dă viață Bisericii. Dacă Hristos ar fi dorit o simplă unitate administrativă, ar fi putut da ca imagine a unității Bisericii, Imperiul Roman, însă El n-a făcut așa ceva, ci a cerut ca treimicul să ritmeze în viața Bisericii.

⁴⁹ Sf. Ignatie, *Epistola către Smirneni*, VIII, 2, p. 222. Vasile Krivoșein, vorbind despre modurile de interpretare a acestei expresii, îl critică pe Afanasiev, întrucât, acesta, se inspiră dintr-o ediție greșită a textelor ignatiene, unde apare conjuncția *οστε* (pentru că), și astfel interpretează că Sfântul Ignatie, în cele două părți ale expresiei sale, vorbește doar despre una și aceeași Biserică locală, nefiind vorba de una sobornicească. Conjuncția corectă, așa cum apare în toate manuscrisele și edițiile critice, este *οσπερ* (precum, după cum); aceasta relevă atât asemănarea dintre Biserica locală și cea sobornicească, cât și distincția dintre ele. Conștiința faptului că sobornicitatea Bisericilor locale, luate separat, nu ar fi deplină, și-a găsit expresia, din cele mai vechi timpuri, în practica bisericească a hirotonirii episcopilor, unde ni se arată că era nevoi de cel puțin doi sau trei episcopi pentru alegerea și investirea unui episcop (canonul 1 apostolic, canonul 4 al Sin. I ec.), vezi Vasile Krivoșein, *Biserica sobornicească. Texte eclesiologice*, pp. 125-126. Pentru detalierea opiniilor lui Afanasiev cu privire la autonomia și independența Bisericilor locale, a se vedea teza de doctorat a lui Joseph G. Aryankalayil, *Local Church and Church Universal: towards a convergence between East and West*, Fribourg, 2004, dar și studiul lui Lucian Turcescu, „Eclesiologie euharistică sau Sobornicitate deschisă”, traducere de Drd. Ioan Istrati, în *Teologie și Viață*, Anul XXII, nr. 9-12, 2002, pp. 216-231, în care prezintă și opinia critică a teologilor Ioan Zizioulas și Dumitru Stăniloae.

⁵⁰ Teologul rus, din diaspora rusă americană, Alexander Golitzin spune că la Sfântul Ignatie (ca și la alți Părinți ai Bisericii, cum ar fi, de pildă, Sfântul Macarie cel Mare, Omilia a XII-a, Întrebarea XV, în *Omiliile duhovnicești*, traducere de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010, p. 97), cuvântul „templu” are trei semnificații: 1. de Dumnezeu – imaginile templului și altarului, din citatul de mai sus, desemnează pe Tatăl și pe Fiul; 2. de Biserică, ca adunare a mai multor credincioși: „sunteți pietre ale templului Tatălui, pregătiți pentru zidirea lui Dumnezeu Tatăl, ridicați la înălțime cu unealta lui Hristos, care este Crucea, folosindu-vă de Duhul cel sfânt ca de o funie” (Epistola către Efeseni IX, 1); 3. de a indica pe credincioși în parte, ca locuri ale sălășluirii divine: „pe toate, dar, să le facem ca și cum Domnul ar locui în noi, ca să fim temple ale Lui; că El este în noi...” (Epistola către Efeseni XV, 3), Ierom. Alexander Golitzin, *Mistagogia - Experiența lui Dumnezeu în Ortodoxie*, traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1998, p. 46.

⁵¹ Sf. Ignatie, *Epistola către Magnezieni*, VII, 2, p. 200.

⁵² Jhon Meyendorff, *The Orthodox Church. Its past and its role in the world today*, p. 12.

un singur episcopat; Episcopul fiind imaginea lui Dumnezeu Tatăl⁵³, el trebuie să fie considerat ca Hristos și să fie primit ca pe Însuși Cel Ce L-a trimis⁵⁴. Acest lucru nu înseamnă că episcopul are autoritatea la fel ca Dumnezeu Tatăl, ci mai degrabă, că noi trebuie să ne supunem episcopului, după cum Hristos a ascultat de Tatăl⁵⁵.

Unitatea plenară și desăvârșită a Bisericii lui Hristos în viziunea Sfântului Ignatie este constituită atât din preoți, diaconi și episcop, cât și din „poporul lui Dumnezeu”, constituit în Biserică prin „Botezul unic”; toți, împreună, săvârșind Sfânta Euharistie. Aceasta reprezintă imaginea unei Biserici locale, dar cu conștiința plenitudinii în adevărul unic și unificator al tuturor Bisericilor locale - alcătuind Biserica Universală. Bisericile locale de pretutindeni cu episcopii și credincioșii din sânul lor, aveau conștiința că alcătuiesc un singur trup – „Trupul lui Hristos”. După cum în Euharistie este prezent Hristos în întregime, tot la fel în fiecare comunitate ecleziastică locală, condusă de un episcop sau de un preot se află plenitudinea Trupului lui Hristos⁵⁶. În altă ordine de idei, catholicitatea Bisericii lui Dumnezeu este legată intrinsec de ierarhia sacramentală, care asigură sacramentalitatea Bisericii, împărtășind harul sfințitor al Sfintelor Taine, prin care comunitatea creștină se constituie permanent și dinamic în diacronia istoriei de după Cincizecime⁵⁷.

Este interesant faptul că, Biserica nu se încheie într-o succesiune apostolică liniară, pur temporală, întrucât Euharistia face ca fiecare moment al temporalității istorice a Bisericii să fie epifania plenitudinii lui Hristos și a vieții trinitare⁵⁸. Taina Euharistiei depășește, astfel, opoziția dintre Biserica locală și cea Universală deoarece Euharistia locală este Euharistia catholică, de plenitudine, ea fiind locul în care se manifestă catholicitatea⁵⁹.

Fiind conștient de importanța unității⁶⁰ cea după adevăr a Bisericii, ca și comunitate, Sfântul Ignatie Teoforul, prin epistolele sale scrise în drum spre martiriu, îndeamnă, de nenumărate ori, pe creștini să se ferească „de buruienile rele, pe care nu le cultivă Hristos, pentru că nu sunt sădite de Tatăl”, spunându-le că „toți câți se vor pocăi și vor veni la unitatea Bisericii, vor fi și ei ai lui Dumnezeu”.⁶¹ Se vede limpede că Ignatie pune accentul pe necesitatea unității, subliniind faptul că ceea ce se opune desăvârșirii și „comuniunii sfinților” este

⁵³ Sf. Ignatie, *Către Tralieni*, III, 1, p. 205.

⁵⁴ Sf. Ignatie, *Epistola către Efeseni* VI, 1, p. 191; *Către Tralieni* II, 1, p. 204.

⁵⁵ Cf. Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Early Christian Greek and Latin Literature*, p. 107.

⁵⁶ Aurel Pavel, Ciprian Iulian Toroczka, *Introducere, în Adevăratul și falsul ecumenism. Perspective ortodoxe asupra dialogului dintre creștini*, Editura Andreiană, Sibiu, 2010, p. 10.

⁵⁷ Pr. Gheorghe Petraru, „Înșușirile Bisericii după Simbolul de Credință Niceo-constantinopolitan și contextual creștin pluralist actual”, în *Teologie și Viață*, Anul XXI, nr. 5-8, 2011, p. 30.

⁵⁸ Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii*, traducere de Vasile Manea, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 106.

⁵⁹ Ibidem, p. 179.

⁶⁰ Jean Laporte, *Părinții greci ai Bisericii*, traducere din franceză de Pavai Stanca, Editura Galaxia Gutenberg, 2009, p. 8.

⁶¹ Sf. Ignatie, *Epistola către Filadelfieni*, III, 1-2, p. 215.

răceala dragostei și îndrăzneala celor care doresc dezbinarea pleromei Bisericii. De aceea, Biserica, încă de la începutul ființării ei, mărturisește că, ruperea de credința cea adevărată și ieșirea din unitatea de viață ontologico-pnevamtic în Hristos și în Duhul Sfânt este un mod de a trăi altfel evenimentul mântuirii, adică viața nemuritoare, pe care o revelează adevărul Bisericii prin Hristos, Fiul lui Dumnezeu⁶². În altă ordine de idei, cel care se duce după cel ce dezbină și va stărui în învățături străine Bisericii nu este în acord cu Patimile lui Hristos și, ca atare, nu va moșteni Împărăția lui Dumnezeu⁶³.

Din cele afirmate de Sfântul Ignatie Teoforul rezultă că unitatea Bisericii izvorăște atât din Euharistie (el chiar îi îndeamnă pe creștini să participe „la o singură Euharistie; că unul este trupul Domnului Iisus Hristos și unul este potirul spre unirea cu sângele Lui”⁶⁴), cât și din faptul că Domnul nostru Iisus Hristos n-a întemeiat mai multe Biserici care să existe paralel, ci una singură (în acest sens, Sfântul Ignatie accentuează în scrierile sale că „*Dumnezeu a făgăduit unire; iar unirea este El*”⁶⁵).

Universalitatea Bisericii lui Hristos

Unitatea Bisericii, văzută de Ignatie al Antiohiei, este strâns legată de universalitatea⁶⁶ ei, pentru că Biserica formează un întreg unitar, fără limitări de loc, de timp, de rasă, de limbă, etc., chiar dacă este răspândită în toată lumea, deoarece „Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Timotei II, 4)⁶⁷. Catholicitatea sau întregimea Bisericii stă în strânsă legătură cu însușirea unității, nefiind decât precizarea modului unității. Însăși termenul de καθολική folosit pentru prima dată de Ignatie, înseamnă „conform cu întregul, cu totul” (kath’olon). O redare directă a sensului termenului

⁶² Christos Yannaras, *Adevărul și unitatea Bisericii*, trad. de Daniela Cojocaru, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 35.

⁶³ Sf. Ignatie, *Epistola către Filadelfieni*, III, 3, p. 215.

⁶⁴ Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Filadelfieni*, IV, 1, p. 215.

⁶⁵ Sf. Ignatie, *Epistola către Tralieni*, XI, 1, p. 207.

⁶⁶ Spre deosebire de răsăriteni, apusenii, începând cu Fericitul Augustin, au văzut catholicitatea ca pe o universalitate geografică și cantitativă. În Răsărit însă, urmând principiilor apostolice, catholicitatea a fost și va fi înțeleasă mai mult în sens calitativ. Biserica Ortodoxă folosește în locul acestui termen cuvântul de origine slavă *sobornicitate* (Homiacov), derivat din verbul *sobirati*, care înseamnă *a aduna la un loc, a reuni*. Prin el se exprimă „modul sinodal de păstrare a învățăturii Bisericii la nivel episcopal, dar și modul general comunitar al practicării învățăturii. Toata Biserica este un Sinod permanent, o comuniune, o convergență și o conlucrare permanentă a tuturor membrilor ei, căci numai în această stare se păstrează și se valorifică bunurile ei spirituale”, Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, p. 292.

⁶⁷ Referitor la acest atribut al Bisericii universale, Sf. Chiril al Ierusalimului spune: „Biserica se numește sobornicească pentru că se întinde peste toată lumea, de la un capăt al pământului până la celălalt, pentru că învățătura ei este sobornicească și desăvârșită: dă toate învățăturile trebuincioase omului ca să cunoască atât cele văzute, cât și cele nevăzute, cele cerești și cele pământești...” Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, Cateheza a XVIII-a, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 333.

„catholicitate” ne-ar oferi-o termenul de „întregime” (holon) sau de „plenitudine”. Catholicitatea înseamnă, în general, plenitudinea Bisericii adevărate și, în special, plenitudinea Revelației păzite și propovăduite de ea și a harului mântuitor prin care se urmărește mântuirea lumii în întregime⁶⁸. Catholicitatea, așa cum afirmă și Lossky, este o calitate a adevărului revelat, dată Bisericii; „este un mod de cunoaștere a Adevărului propriu Bisericii, mod datorită căruia acest Adevăr devine evident întregii Biserici”⁶⁹.

Biserica „catholică” nu este o federație de Biserici locale, ci este sobornicească nu doar într-un sens universal, ci și local, în fiecare parte. Așadar, Biserica este catholică în toate părțile ei, căci fiecare parte din ea se identifică cu întregul, exprimă totul⁷⁰, neexistând în afara totului, așa cum în Dumnezeu fiecare din cele Trei Persoane nu este o parte a Trinității, ci fiecare Persoană posedă întreagă natura divină⁷¹. Conform acestui înțeles, Părintele Dumitru Stăniloae relevă faptul că „Biserica are pe Hristos întreg cu toate darurile Lui mântuitoare și îndumnezeitoare, și fiecare Biserică locală și chiar fiecare credincios Îl are întreg, dar numai întrucât rămâne în întregul corpului. Așa cum în orice celulă este corpul întreg cu lucrarea lui, cu specificul lui, așa este în orice mădular sau parte a ei, Biserica întreagă, și, prin aceasta, Hristos întreg, dar numai întrucât partea rămâne în Biserică. Mădularele nu sunt uniformizate prin aceasta, ci sunt complementare, datorită faptului că viața corpului sau Hristos Însuși, prin Duhul sfânt, este prezent, în mod activ, în toate”⁷². Comuniunea (koinonia), departe de a reduce viața personală, o îmbogățește, iar prin aceasta, îmbogățește viața întregului, întrucât atestă o realitate eclezială, care îmbină dimensiunea verticală (izvorul harului) cu dimensiunea orizontală (comunitatea oamenilor)⁷³. Comuniunea și plenitudinea sunt cele două sensuri ale însușirii Bisericii exprimate prin termenul de „catholicitate” sau „sobornicitate”⁷⁴.

⁶⁸ Cf. Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, pp. 293-296.

⁶⁹ Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, traducere de limba franceză de Anca Manolache, Editura Humanitas, București, 2006, p. 180; Această însușire a Bisericii nu este universalismul abstract al unei ideologii, ci este o tradiție vie, păstrată totdeauna, oriunde și de către toți. Catholicitatea Bisericii se datorează catholicității Capului ei, Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, p. 180.

⁷⁰ Cf. Stelian Tofană, *The dimension of Being Unity of the Church in New Testament Terminology*, pp. 167-180.

⁷¹ Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, pp. 184-185; Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii*, pp. 178-179. Și mitropolitul Hierotheos Vlachos afirmă că: „Fiecare Biserică locală nu este doar una din multele așa numite Biserici, ci Biserica lui Hristos. Și nici parohiile nu rup unitatea Bisericii, căci fiecare parohie este Biserica în mic. Este cam la fel cum se întâmplă cu Sfântul Agneț, Trupul lui Hristos. Pe Sfânta Masă, Hristos este „sfărâmat și nu despărțit”, astfel că atunci când ne împărtășim nu mâncăm doar o parte a lui Hristos, ci pe Hristos întreg”, Hierotheos Vlachos, *Cugetul Bisericii Ortodoxe*, traducere de Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2000, pp. 44-41.

⁷² Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, p. 293.

⁷³ Aurel Pavel, Ciprian Iulian Toroczka, *Introducere, în Adevăratul și falsul ecumenism. Perspective ortodoxe asupra dialogului dintre creștini*, p. 140.

⁷⁴ Biserica este un întreg organic, un organism, sau un corp spiritual, o plenitudine care are totul, iar acest tot, această plenitudine e prezentă și eficientă în fiecare din mădularele ei, din actele ei, din

Acesta este și punctul esențial descris de eclesiologia Sfântului Ignatie, și anume acela că: Biserica locală nu este considerată ca fiind o parte a corpului Bisericii, ci ca ansamblu (întreg), având ca și cap al ei pe Însuși Hristos și toți Apostolii⁷⁵. Eașadar, episcopul antiohian, prin „Biserica catholică” arată deodată atât „integritatea bisericească” a fiecărei comunități, întemeiată pe Euharistie - cu Episcopul ei săvârșitor, - cât și unitatea tuturor comunităților ecleziale „în plenitudinea întregului Trup al lui Hristos” - deci „Biserica Universală”. Arhiepiscopul Vasilie Krivoșein spune că cea mai importantă calitate a eclesiologiei euharistice este aceea că ea atrage atenția asupra importanței înțelegerii teologice a Bisericii locale: „Biserica locală nu este doar parte a Bisericii Ecumenice Sobornicești, ci manifestarea ei deplină, manifestarea ei întreagă, cu nimic micșorată, într-un loc concret determinat. Biserica locală este Biserica sobornicească într-un loc determinat, identică cu Biserica Ecumenică Sobornicească, care există doar în manifestările ei locale. Dar în același timp, Biserica locală nu este identică cu Biserica Ecumenică, ci se deosebește de ea”⁷⁶.

La rândul său, mitropolitul Zizioulas observă, din eclesiologia Sfântului Ignatie, contextul euharistic în care apare termenul de καθολικὰ ἐκκλησία și spune că eclesiologia lui Ignatie arată că comunitatea euharistică este aceeași cu Biserica întreagă unită cu Hristos, ceea ce înseamnă că „catolicitatea, în acest context, nu înseamnă nimic altceva decât integritatea, plenitudinea și totalitatea Trupului lui Hristos”⁷⁷. În altă ordine de idei, Sfântul Ignatie al Antiohiei, prin scrierile sale, arată caracterul ecumenic al Bisericii sobornicești întrucât Hristos S-a făcut universul Bisericii: „unde este Iisus Hristos, acolo este și Biserica universală”⁷⁸.

Din cele arătate, se poate spune că, în plenitudinea credinței adevărate, în episcopatul cu succesiunea apostolică și în Sfintele Taine, se află hotarele Bisericii lui Hristos. Erezia, ca slăbire a adevărului de credință, a fost aruncată dincolo de hotarele Bisericii, condamnată și înlăturată. Sobornicitatea eclezială trebuie să fie de fapt o trăire a unei credințe într-o comuniune vie⁷⁹. De aceea, în Biserica Ortodoxă se subliniază faptul că toți cei ce cred în Mântuitorul Iisus Hristos sunt în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească în măsura în care țin și mărturisesc adevărul de credință, în toată plenitudinea lui, așa cum l-au propovăduit Sfinții Apostoli și urmașii acestora, având ca termen de comparație învățătura Bisericii primare.

Încă din timpurile apostolice și post-apostolice, simțirea unității sobornicești a credinței, unitatea și apostolicitatea adevărului revelat și propovăduit, viața de obște

părțile ei deoarece îl are conducător pe Hristos, în care „sălășluiește toată plinătatea” (Coloseni I, 19), Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. II, p. 293.

⁷⁵ Jhon Meyendorff, *The Orthodox Church. Its past and its role in the world today*, p. 12.

⁷⁶ Vasilie Krivoșein, *Biserica sobornicească. Texte eclesiologice*, p. 123.

⁷⁷ Mitropolit Ioannis Zizioulas, *Ființa eclezială*, traducere de Pr. Dr. Aurel Nae, Ed. Bizantină, București, 2007, pp. 155-156.

⁷⁸ Sf. Ignatie, *Către Smirneni* VIII, 2, p. 222; Pr. Ioan G. Coman, *Sinoadele ecumenice ca expresie a universalității Bisericii*, în *Studii Teologice*, nr. 1-2, 1967, pp. 3-8.

⁷⁹ Cf. Pr. D. Stăniloae, „Sobornicitatea deschisă”, în *Ortodoxia*, nr. 2, 1971, pp. 172.

prin Sfânta Euharistie condusă de episcop erau trăsăturile fundamentale ale Bisericii universale. Părinții apostolici și Sfinții Părinți insistă asupra unității Bisericii, văzută și prin celelalte atribute, întrucât aceasta este condiția fundamentală a existenței Trupului lui Hristos, căci Biserica „cu toate că este răspândită în întreaga lume, păzește cu grijă, credința, primită de la Apostoli și învățaceii lor, ca și cum ar locui într-o singură casă, crede în ea ca și cum ar avea un singur suflet și aceeași inimă, o vestește într-un singur glas și o învață și o transmite ca și cum ar avea o singură gură...”⁸⁰. Hristos, Dumnezeu-Om, „este puterea neîncetat făcătoare de viață, care se manifestă continuu în viața divino-umană a Bisericii prin unitatea, sfințenia, sobornicitatea și apostolicitatea credinței, a vieții și a adevărului”⁸¹.

Analizând opera ierarhului antiohian, se observă că Sfântul Ignatie, atunci când vorbește despre Biserica catholică, el are în vedere universalitatea (ecumenicitatea) Bisericii întemeiate de Hristos, Fiul lui Dumnezeu, atât sub aspect geografic („toate marginile pământului”), cât și sub aspect calitativ; ea fiind pleroma Adevărului, având deplinătatea puterii de mântuire și sfințire a tuturor oamenilor de diferite culturi, rase, stări sociale. De asemenea, pentru Sfântul Ignatie, episcopul Antiohiei, unitatea, sfințenia, catholicitatea și apostolicitatea formează însușirile sau atributele Bisericii, prin care se exprimă plenitudinea naturii ei și prin care se asigură continuitatea lucrării mântuitoare a lui Hristos până la Parusie.

⁸⁰ Sfântul Irineu, *Împotriva ereziilor*, I,10,1, traducere din limba greacă veche și latină, introducere și note de Petru Molodeț, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016, p. 78.

⁸¹ Sf. Iustin Popovici, *Abisurile gândirii și simțirii umane. Studii teologice*, p. 132.